

Няма воля за отваряне на досиетата
Законът цели не да затвори, а да улесни достъпа до документите на бившите служби за сигурност
Александър Кашъмов, ПДИ

© Фотоархив ПДИ

От 19 до 23 февруари в Комисията по вътрешна сигурност и обществен ред в Народно събрание бяха изслушвани кандидатурите за членове на бъдещата комисия по новоприетия Закон за достъп и разкриване на документите на бившите служби за сигурност. Както е известно, заседанията на парламентарната комисия са по правилник закрити за обществеността. Буди недоумение кой и как така пресметна, че изслушването на кандидатурите ще застраши националната сигурност. Още повече, че става въпрос за закон от толкова висок обществен интерес. Нека припомним, че в края на пролетта на 2006 г. общественият интерес към законодателното уреждане на този въпрос надмина темата за присъединяването на България към ЕС. Може би още по-страшно от обсъждането „на тъмно“, което тече, е

безразличието
към това безобразие

Не въпросът за „гражданската квота“ в комисията е най-важният, защото гражданството не е част от цялото. То е в основата на цялото, а не някаква заинтересована група, поради което неговото участие трябва да пронизва самото съществуване на комисията. Началото трябва да е с обществено изслушване на кандидатите за членове.

Втората нелепица в този процес бяха публични изявления, като това на Искра Баева (историк и кандидат-член на комисията), по БНТ, относно въпроси от бъдещата ѝ работа. Така например узнахме, че целта на новоприетия закон и на комисията била да се преустановят спекулациите с досиетата. Същевременно прочитането на тези документи нямало да доведе до прочит на историята. За да успокоим читателите, целта на закона все пак е друга - да се разшири знанието на обществото и неговите членове. Иначе казано, целта му не е да се „затвори“, а да се „отвори страницата“; да се предостави свободен достъп за четене на тази обемна и непроучена досега документация; да се утвърди разбирането, че принадлежността към бившите служби за сигурност не може да

на стр. 2

В БРОЯ

Фокус
НПО плати 3000 лв
след скандално решение на ВАС

Какви пари вземат
в Разград, та ги крият?!

Срам: общинари крият заплатите си с помощта на съда

Приключения със заявления
Бой с корупцията в тъмна нощ

Специалисти обсъждаха
в Манчестър предизвикателствата пред свободата
на изразяване

Достъпниците по света
Британското правителство
събва свободата
на информация

Новини

Издание „10 години Програма Достъп до Информация“ излезе от печат. По случай 10-годишнината от своето създаване ПДИ подготви книга, която проследява ключовите събития от изминалите десет години. Партньорите, приятелите на ПДИ и всички застъпници на достъпа до информация ще се запознаят със съдържанието ѝ след броени дни.

бъде „лична тайна“ за кандидатите и заемащите публични длъжности. Те трябва

да сложат миналото си на масата

пред съда на избирателите, на гражданите. Не ми се зачеква много професионалната тема за съвестта на историка. За да маркирам начало на евентуален дебат в тази област, само ще подметна - няма ли да звучи кошунствено за всеки смислен историк идеята да изгорим, примерно, тайната история на византийския историограф Прокопий Кесарийски, защото според някой си тя не е извор за миналото и фактите (така де, доста е субективна). Все пак документите на Държавна сигурност (ДС) са създадени в една легитимирала ги система, те са плод на методични и утвърдени процедури и просто отразяват същността на тези служби, на институциите над и около тях и степента на намеса на държавата в живота на хората. Някому това може да не е интересно, но е чудно, че това са именно историците.

Цитираният пример е само илюстрация. И в други изказвания на изслушани членове прозвучаха най-малкото неясни думи. Едновременно с това **за контраатака на равнище „достъп“ се готви и Националната разузнавателна служба (НРС)**

През изминалите година-две тя бе агресивна с редица искания за достъп до документи на Първо главно управление на бившата ДС и се прослави с ревностната им защита от слънчева светлина. Предоставено бе малко и по-скоро по изключение. С новия закон вече тази служба няма да е в центъра на прожекторите, но има опасност достъпът да не стане по-широк. През януари тази година по запитване на журналист бе постановен отказ, според който новият закон забранявал установяване на принадлежност към ДС от груп, освен от комисията. Ами то при това положение да се чудим защо е записано в закона право на всеки на достъп до информация за проучвателна, научно-изследователска и публицитична дейност. Да не пропусна да отбележа на това място, че според г-жа Баева, с един правилник комисията сама щяла да реши

кога е налице принадлежност към ДС. Да оставим настрана лекокравното отношение към буквата и духа на закона, който трябва да се изпълнява, но примката около тази принадлежност май се позатяга. Също така, според НРС, справочният материал щял да си стои при председателя на комисията и да не е достъпен за четящите (§ 13 от Преходните и заключителни разпоредби на закона). Така де, излиза, че е проблем да прочетеш не суперсекретния някога (защото със закона се премахна всяка секретност към ден днешен) документ, а каталогът, в който можеш да откриеш неговото съществуване. А иначе ти си **чети документа,**

ако намериш данни за него

Каталогът пък ще е недостъпен, макар че в него не се съдържа никаква друга информация, освен за други документи. Интересна интерпретация! Разбира се, тези доводи бяха дословно повторени през февруари в позицията на НРС по делото на журналиста от в. „Дневник“ Христов пред Върховния административен съд. Книгата „Убийте „Скитник“ е отдавна публикувана, Софийският градски съд отдавна отмени отказа на НРС като незаконосъобразен, но службата неотклонно се бори за право на секретност. Любовта към миналото ѝ и документите на ПГУ е толкова голяма, че да се чуди човек тази служба има ли битие и дейност в ден днешен или се храни главно със спомените за миналото (и парите на данъкоплатеца, чийто размер не знаем поради държавна тайна, разбира се).

Е,

това се случва засега

около въпроса за достъп до документите на бившите служби за сигурност. Ентусиазмът от приемането на закона през миналата година ще трябва да отстъпи на рационалното съблюдаване за прилагането му. Четенето на тези документи по най-лесния и удобен начин е действителният приоритет. А прекратяването на спекулациите ще си дойде от само себе си, ако всичко друго е наред. Стига зад този израз да не се крие желание за регулиране на четенето, вместо за улесняването му.

НПО плати 3000 лв след скандално решение на ВАС

Въпреки реакцията на ПДИ и на медиите, съдебен изпълнител събра сумата принудително

Активният в използването на ЗДОИ „Център на неправителствените организации - Разград“ бе осъден през декември 2006 г. да заплати над 3000 лв. като разноски по дело за достъп до обществена информация. Делото бе заведено срещу мълчалив отказ да се предостави размерът на възнаградението, което е получил всеки общински съветник от общинския бюджет. Окръжният съд в Разград отхвърля жалбата на сдружението като неоснователна, а Върховният административен съд оставя в сила решението на окръжния съд с два основни довода:

1. Не е незаконосъобразно поведение кметът на общината да не отговори в срок на заявление за достъп до информация. Според съда „административният орган не е задължен по закон да отговаря писмено на всички постъпили до него заявления по ЗДОИ и може да се ползува от предоставената законова възможност да постанови отказ, изразяващ се в липса на отговор в определения за това срок“.

2. В случая „се касае за сведения относно размера на получените суми като възнаграждение за процесния период от всеки общински съветник, но като физическо лице“.

Истината е, че в редица свои решения ВАС застъпваше становището, че мълчаливият отказ подлежи на съдебен контрол и представлява недопустимо от правото поведение на административните органи.¹ В по-новата си практика по този въпрос ВАС дори отбелязва: „Държавните органи и органите на местното самоуправление се назначават и избират, за да изпълняват възложените им със закона функции, а не да мълчат.“²

В цитираното решение от декември 2006 г. изведнъж обаче, без да коментира така натрупаната богата своя практика, тричленният състав на ВАС постановява радикално различни мотиви. И „за капак“ осъжда сдружението да плати деловодни разноски в

Габровският портал Puls.net, в „Съперник“ в Перник и в „Тунджа“ в Ямбол, бяха сред първите меди, реагирани на скандала

на стр. 4

¹ Вж. решение № 1795 от 26.02.2002 г. по адм.дело № 7176/2001 г. на ВАС-V отг. и решение № 2764 от 25.03.2002 г. по адм.дело № 1763/2001 г., също на ВАС-V отг. (по-подробни аргументи защо мълчаливият отказ по ЗДОИ е нетърпимо от правото явление са изложени в решението от 02.08.2002 г. по а.х.дело № 512 от 2002 г. на СГС - III адм.отг. и в реш.№ 2666 от 21.03.2003 г. по адм.г.№ 10261 от 2002 г., с което ВАС-V отг. оставя в сила решението на СГС). Обобщение на практиката на ВАС до 2004 г. по въпроса вж. в решение № 3508 от 20.04.2004г. по адм.дело № 10889/2003 г. на ВАС-V отг.

² Определение № 3335 от 13.04.2005г. по адм.г. № 3169/2005г. на ВАС-V отг. (по въпроса дали с мълчалив отказ съответният орган не изразява едно неуважение към подателя на заявлението, което е в крещящо противоречие с върховния принцип за достойнството на човека в Република България вж. Определение № 6773 от 12.07.2005г. по адм.г. № 4276/2005г. на ВАС-V отг.)

баснословния размер от 3000 лв., без да е осигурил предвидимост на решението си.³ В чл.13 от новоприетия Административнопроцесуален кодекс е заложен принципът на „последователност и предвидимост“ на административната практика. С още по-голяма сила този принцип следва да важи за правораздавателната практика (впрочем принципът е изведен и за нея от Европейския съд за правата на човека).

Колкото го приетото от съда, че информацията „изцяло е насочена към данни от личния живот, в частност възнагражденията на общинските съветници“, нека припомним, че няма европейска страна, в която преминаването на пари от обществен фонд (общинския бюджет) в частни ръце (в случая - общинските съветници) да е частен бизнес на получателя на средствата. Навсякъде действат принципите на прозрачност и отчетност. В тази връзка впрочем бе изменен през 2005 г. чл. 2 от ЗЗД, като бе отменена ал. 2, според която за лични данни се считаха и данните, свързани с изпълняването на функции на държавни органи. Бе изменена и ал. 1, като

неправилно преведената по-рано дума „обществена“ (идентичност) бе заменена с точния превод - „социална“ (идентичност). С тези изменения обхватът на защитата на личните данни по ЗЗД бе съобразен с европейските стандарти и най-вече с международния акт - Конвенция № 108, ратифицирана от РБългария и обнародвана (т.е. част от вътрешното ни законодателство съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията), както и с действията от 1 януари 2007 г. Директива 95/46/ЕС на Европейския парламент и на Съвета.

Въпреки отвореното писмо на Програма Достъп до Информация го медиите по случая, въпреки последвалите реакции в пресата и въпреки подадената го ВАС от сдружението молба за намаляване на присъдените разноски, съдебен изпълнител събра принудително сумата. Може би това е отговорът за редицата успешни дела на неправителствената организация, които подпомагат осигуряването на прозрачност на общинската администрация.

**Какви пари вземат в Разград, та ги крият?!
Тези общински съветници, които си крият заплатите,
още ли са съветници, възмуцават се политици в Сливен
Веселина Седларска, координатор на ПДИ в Сливен**

Първата власт не си пада по коментарите на Третия сектор и Четвъртата сила. В превод: политиките не харесват да бъдат коментирани от неправителствени организации и журналисти. Местните политици също. Затова предложихме факт, свързан с местни политици от Разград, за коментар на местни политици от Сливен. Фактът е следният: с решение на Върховния административен съд от 12.12.2006 г. „Центърът на неправителствените организации - Разград“ бе осъден да плати на общински съветници в Разград 3000 лв. по дело за достъп до информация. На 5 февруари 2007 г. НПО-то е получило призовка за доброволно изплащане на сумата от 3000 лв. Тя е присъдена в полза на общински съветници, успели да опазят ревниво тайната на получаваните от тях възнаграждения от общинския бюджет. В превод: общинските съветници от Разград не само са успели да опазат в тайна възнагражденията си, но и да спечелят от това. Ето как бе коментирано това от колегите им в Сливен.

Доц. Иван Андреев, председател на общинския съвет в Сливен: „Това, че данъкоплатците трябва да знаят къде отиват парите им, е вече обрасла теза. Източник на възнагражденията на общинските съветници са местните приходи, тоест точно данъците на местните хора. Това беше за нас аргумент да обявим възнагражденията на пресконференция, без това да ни бе поискано. Принципът в Сливен е: общинският съветник получава една минимална заплата плюс по 35 лв. за участие в заседания на комисии, като таванът на заседанията за месец е 9. В крайна сметка - максималното месечно възнаграждение не може да надхвърля 3 минимални заплати.“

Георги Иванов, БСП: „Да крият ли? Че защо да крият, тези пари да не са ми от наркотрафик, че да ги крият. Заработвам ги почтено. Готов съм всеки месец да покажа фиша и да дам отчет какво съм работил. Прозрачен съм отвсякъде.“

на стр. 5

³ Това са общо присъдените разноски от двете съдебни инстанции.

**Срам: общинари крият заплатите си с помощта на съда
Общински съветници от Монтана и Лом призовават в отворено писмо
колегите си от ОбС - Разград да обявят възнагражденията си**

Уважаеми колеги,

Господа общински съветници!

С изненада и възмущение научихме, че "Център на неправителствените организации - Разград" е осъден заради искането си да получи информация за размера на възнагражденията на общинските съветници. И че освен, че съдът е опазил тайната на съветниците за парите, които са взели от общинската каса, гражданските активисти ще трябва и да платят 3000 лева разноска по делото, заради проявената си активна обществена позиция в защита на законното си право на достъп до информация. Това е скандално и срамно! И че е недопустимо такива неща да се случват в държава, която се е провъзгласила за демократична и е приета за член на Европейския съюз. Скандално и недопустимо е хората, избрани от жителите на Разград да работят за защита на интересите им и развитието на региона, да крият по всички възможни начини, включително и с помощта на съда, какви средства получават от данъците на избирателите си.

Призоваваме общинските съветници в Разград да се откажат от присъдената им сума и сами да обявят публично възнагражденията, които са си гласували. Така поне в края на мандата си ще могат да застанат очи в очи с избирателите си. И да докажат, че са работили за обществото, а не за лични интереси и в ущърб на гражданите. Убедени сме, че ако общинските съветници не направят това, всеки взет скришом от избирателите им лев, както и парите, прибрани от гражданските организации, ще им бъдат

удържани на местните избори чрез многократен отлив на гласове и доверие.

Иво Иванов - общ. съветник, председател на Комисията по местно самоуправление в Монтана; Валери Стоичков - собственик на в. „Ломпрес“ и общ. съветник в Лом; Кирил Любенов - председател на КНСБ и общ. съветник - Монтана; Димитър Димитров, общ. съветник в Лом; Цветан Димитров - общ. съветник в Лом; Ванюш Лазаров - общ. съветник в Лом; , Любомир Йорданов - кореспондент на в. „Труд“, координатор на ПДИ в Монтана; Камелия Обретенова - репортер в „Ломпрес“; Снежана Топова - репортер в „Ломпрес“; Владимир Недев - Кабелно радио Лом; Любомир Димитров - пресаташе на община Лом; Янка Апостолова - репортер във в. „Монтпрес“; Диана Йорданова - репортер във в. „Слово“; Красимира Петкова - репортер в кабелна телевизия „Монт 7“; Таня Стойчева - репортер КТ „Монт 7“; Габриела Георгиева - репортер в КТ „Монт 7“; Петьо Цветанов - репортер КТ „Монт 7“; Людмила Томинска - главен редактор на КТ „Монт 7“; Рени Христова - репортер в КТ „Монт 7“; Илиан Иванов - оператор в КТ „Монт 7“; Десислава Венциславова - експерт връзки с обществеността в Областна управа Монтана; Цветомир Цветков - кореспондент на БТА в Монтана; Кирил Борисов - оператор в КТ „Монт 7“; Поли Маринова - кореспондент на „Дарик радио“ в Монтана.

Фокус

Табу ли са парите на общинските съветници

С решение на Върховния административен съд от 12 декември 2006 г. "Центърът на неправителствените организации - Разград" бе осъден да плати на общински съветници 3000 лв. по дело за достъп до информация.

На 5 февруари 2007 г. НПО-то е получило призовка за доброволно изпълнение на сумата от 3000 лв. Тя е присъдена в полза на общински съветници, успели да опазят

ПРЕЦЕДЕНТ

рейнито тайната на получаваните от тях възнаграждения от общинския бюджет.

Програма Достъп до Информация изразява своето безпокойство от икономическия натиск, на който властниците полагат гражданите заради упражненото им право на достъп до обществена информация.

Желанието на лица, за-

емащи публични длъжности, да останат безотчетни пред общественото и да скрият от общественото получаваните от тях обществени средства, е скандално и неприемливо на демократичното общество в една европейска страна. Този прецедент се нарежда редом със случаите на осъдените да плащат глоби и обезщетения журналисти из страната, гръзнали да оповестят разкрити от

тях нередности или съмнения за корупция в управленето.

Ние призоваваме общинските съветници в община Разград да се откажат

от срамната претенция да получат пари от една гражданска организация, защитаваща общественото право на достъп до информация.

Призоваваме общинските съветници и всички институции на публичната власт да се приобщат към закона и международните стандарти, според които получаваните от върховния и общинските бюджети възнаграждения от лица, заемщи публични длъжности, са обществена и общодостъпна информация. Обръщаме се към Вас да осъдите тази практика и да съдействате максимално за разпространението на това писмо.

Програма Достъп до Информация

Точна бе реакцията и на в. „Нов живот“ в Кърджали

Бой с корупцията в тъмна нощ
Според българската администрация,
борбата с корупцията се води най-добре далеч от обществото
Николай Марев, ПДИ

© Фотоархив ПДИ

Проучването

Миналото лято ПДИ стартира участието си в международен проект, чиято цел бе да покаже, доколко са податливи на корупция някои сфери на публично-частното партньорство. Проектът се

изпълнява едновременно в Албания, България, Испания, Мексико, Молдова и Перу с подкрепата на Правна инициатива на Отворено общество.

Във всяка страна бяха подбрани за проучване истории от висок обществен интерес, като за България екипът от Програма Достъп до Информация избра следните случаи:

1. Два договора по обществени поръчки на Националната здравноосигурителна каса (НЗОК);
2. Договор за водоснабдяване, канализация и пречистване на отпадна вода за град София, сключен между Столична община и „Софийска вода“ през 2000 г.;
3. Строителство на ваканционно селище „Златна перла“ край село Варвара, Община Царево.

И трите случая са добре известни и на нас, и на обществеността от многото съмнения за злоупотреби, публикувани в пресата. Въпреки това, целта ни не бе задължително да идентифицираме корупционни практики, а по-скоро да покажем къде и как биха могли те да съществуват.

Основното средство, използвано в проучването, бе подаването на заявления по ЗДОИ, за да получим достъп до реални документи от публичните институции. След това опитахме да организираме срещи и да проведем интервюта

както с държавните служители, така и с компаниите, страни в публично-частното партньорство, за да добием по-пълна представа за случващото се.

Цели

И в трите случая първата цел на проучването беше да си отговорим на един общ въпрос: дали в отговорните институции действат механизми за предотвратяване на злоупотреби и корупция? Затова, началото на септември 2006 г. подадохме редица заявления за достъп до информация до МОСВ, РДНСК-Бургас, РИОСВ-Бургас, Община Царево, Столична община, Министерството на здравеопазването, НЗОК, Комисия за координация на работата по борбата с корупцията към Министерски съвет и Дирекция на природен парк „Странджа“. Пускахме финансови отчети и бюджети на институциите, имотните декларации и декларациите за евентуален конфликт на интереси на висшестоящи служители, мерките за борба с корупцията и разследвани случаи за последните години.

И още тук се натъкнахме на добре познатия ни проблем - разбирането, че борбата срещу корупцията е вътрешно-институционален проблем и гражданите нямат особен интерес нито да я подпомагат, нито да знаят как се води тя. В отговор получихме уверения, че случаи на корупция не са разследвани¹, че борба с корупцията се води чрез „прилагането на заложените в законодателството механизми за отчетност и добро управление“², че администрацията знае за злоупотребите, но няма капацитет да се пребори с тях³ или че поради липсата на точна формулировка на думата „корупция“, не може да се даде информация за точния брой на постъпилите сигнали⁴.

Със заявления се обърнахме и до Комисията за превенция и противодействие на корупцията към МС с въпроса, дали е разследвала евентуални

на стр. 8

¹ РДНСК-Бургас, РИОСВ-Бургас, МОСВ

² Отговор на кмета на Община Царево

³ Телефонен разговор от 20.09.2006 г. с Директора на Дирекция природен парк „Странджа“

⁴ Отговор на НЗОК от 03.10.2006 г.

случаи на корупция в институциите. Функциите ѝ обаче са толкова общо формуирани, че изглежда тя няма никакви задължения и контролни правомощия да противодейства на корупцията по какъвто и да е начин⁵. Комисията и досега не е публикувала нито дума за извършената от нея работа, макар че има подобно задължение (включително и на Интернет страницата си).

Неудовлетворителни бяха и отговорите за имуществените декларации, заплатите на служителите, изпълнението на бюджетите и декларациите за конфликт на интереси. Част от отговорите бяха направо печални и с право са фаворити в категорията „Най-абсурдно или смешно решение“ за следващата церемония по случай 28 септември - Денят на правото да знам. Дирекция природен парк „Странджа“ ни уведомиха единствено, че нямат достатъчен капацитет да изпълняват функциите си и не предоставиха никакъв отговор по заявленията ни. МОСВ отговориха официално, че не притежават информация за възнаграждението на министър Чакъров, а заместник-министър Качакова не даде съгласието си за размера на брутното си възнаграждение (Срам ни е от Вас, г-жа Качакова!). РИОСВ-Бургас, РДНСК-Бургас и МОСВ не предоставиха никаква данни за изпълнението на бюджетите си, като МОСВ отказа всякаква информация за изпълнението на бюджет 2005 г. и проекта за бюджет за 2006 г., тъй като съдържат информация без самостоятелно значение (чл. 13, ал. 2, т. 1 от ЗДОИ). Народното събрание отказа да ни предостави годишния отчет за изпълнение на бюджета на НЗОК за 2005 г., внесен за одобрение от управителния съвет на Касама, въпреки, че очевидно разполага с него. Впоследствие, все пак получихме информацията от НЗОК.

Накратко, според голяма част от българската администрация, борбата с корупцията процъфтява най-вече на тъмно. Но за да не бъдат критиките ни голословни, един пример от Естония - държава, която както нас е приела

Закон за достъп до информация през 2000 г. В свое проучване от 2004 г. Групата на страните срещу корупция (GRECO) към Съвета на Европа констатира, че естонският Закон за достъп до информация "е довел до огромни промени, широкият електронен поток информация подпомогна достъпа до обществени документи, пресаташетата в министерствата и др."⁶ Естонският закон за обществена информация⁷ изброява 32 категории информация, достъпни онлайн, сред които:

- информация за служителите в държавните органи и органите на местното самоуправление, включително имената, образованието, области на специализация, телефонните номера и e-mail адресите им;
- бюджети и проектобюджети на държавните органи и органите на местното самоуправление и доклади за изпълнението им;
- възнагражденията в държавните органи и органите на местното самоуправление и процедурите за допълнително заплащане и осигуровки.

Нещо положително

Да отбележим и част от отговорите, които донякъде ни обнадеждиха. НЗОК ни предостави списък на подаръците на служители си през 2005 г., разходи за командировките на директора на Касама в страната и чужбина за 2005 г., информация за две процедури по обществени поръчки, списък на банките, които имат право да оперират със средства на Касама, детайлен списък на всички договори за доставка на услуги през 2005 г. Кметът на община Царево⁸ и четиримата заместник министри на околната среда и водите⁹ са си публикували декларациите за имотно състояние онлайн.

Погробиности за всеки от горните случаи очаквайте в следващите броеве на информационния ни бюлетин.

⁵ Комисията осъществява координационни, аналитично - информационни и контролни функции при изпълнението на Националната стратегия за противодействие на корупцията и програмата за нейното изпълнение. Комисията може да изисква от съответните министри и ръководители на ведомства информация относно предприетите от тях мерки и действия по изпълнението на задачите от Националната стратегия за противодействие на корупцията и програмата за нейното изпълнение.

⁶ Second Evaluation Round - Evaluation Report on Estonia Greco Eval II Rep (2003) 4E 2 July 2004.

⁷ Достъпен на английски език мук: <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X40095K2&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=public+information>

⁸ http://www.tzarevo.net/dohod_kmet.htm

⁹ http://www.moew.government.bg/about_us/dep_ministers.html

Специалисти обсъждаха в Манчестър предизвикателствата пред свободата на изразяване

Кирил Терзийски, ПДИ

© Фотоархив ПДИ

„Предизвикателства и възможности за свободата на изразяване: как промените в комуникациите въздействат върху нас“ - това бе темата на семинара в Манчестър, в който участвах по покана и с финансовата подкрепа на Британския съвет -

България. Дотук с обясненията кой е организиран форумът от 13 до 16 февруари, кои са лекторите, участниците, какъв град е английският Манчестър, какви хората живеят там и пр. Който проявява интерес, може да научи всичко за проекта и семинара на freedomofexpression.org.uk. По-важно е за какво си говориха през тези дни 30 човека от цял свят с най-разнообразни професии (или свързани с човешките права, или в частност - със свободата на изразяване, или с комуникациите) и че това им даде възможност да участват в една изключително многообразна дискусия.

Основните обсъждани въпроси бяха свързани с предизвикателствата и възможностите пред свободата на изразяване и промените в комуникациите. Това, което може би не става ясно на пръв поглед, е за какви промени в комуникациите става въпрос и каква е връзката им с предизвикателствата и възможностите пред свободата на изразяване. Под промени тук следва да се разбира актуалният, настоящият момент в развитието на комуникациите. Излишно е да споменавам, че това развитие е неспирен процес, започнал от появата на човечеството. И че последните, най-актуални промени в комуникациите са свързани с развитието на най-новите технологии. По-точно с появата и развитието на Интернет и мобилните телефони. Две неща, които действително улесняват живота на хората, давайки им възможност да получават скоростно информация. В по-голяма степен това може би важи за мобилните телефони, не само заливащи безпрецедентно бързо света, но и превръщащи се в основно средство за информация, дори в държава, в които на практика медиите няма и за чието използване не е нужна особена начетеност.

Колкото до огромната сила и полза от Интернет, нещата също са ясни - с натискането на няколко клавиша разбираш какви са атмосферните условия на другия край на света; научаваш как е завършил мачът на любимия ти отбор; поръчваш си вечеря или научаваш какви решения е взело на последното си заседание правителството. Така че възможностите пред свободата на изразяване, с оглед развитието на комуникациите, са без съмнение огромни и са все свързани с факта, че благодарение на тях информацията като знание, факти и идеи е достъпна за все повече хора.

Предизвикателствата пред свободата на изразяване също са много големи. Те са свързани основно с това, че развитието на комуникациите трябва да бъде използвано, и то за добро. Широкото използване на комуникациите крие обаче госта опасности и поражда необходимостта от контрол (регулация), който сам по себе си също крие опасности. Когато става въпрос за свободата на изразяване като разпространение на знание и факти е необходима по-висока степен на контрол, гарантираща достоверност, пълнота, навременност и актуалност на информацията. Когато става въпрос за свободата на информацията като разпространение на идеи и мнения е необходима значително по-ниска степен на контрол, защото строгият контрол при разпространението на идеи и мнения всякога намиришава на цензура.

И накрая за важните неща, а това са въпросите и отговорите, естествено. Важни са и тези, които поставят въпросите и тези, които дават отговорите. Тоест, иде реч за един важен процес, възможен само между мислещите същества. Целта на този процес е информацията, която е особено важна, защото информацията е знание. За да бъде обаче процесът завършен, нужен е още един елемент, освен свободното търсене и свободното получаване на информация. И това е свободното разпространение на информацията. Именно поради това в правните системи на развитите демократични общества този процес е защитен като е признато и гарантирано правото на гражданите на информация, което право неизменно включва в себе си елементите търсене, получаване и разпространение на информация.

Британското правителство спъва свободата на информация

Знакови журналисти се обединиха срещу предвидените промени

в Закона за свобода на информацията

Диана Банчева, ПДИ

© Фотоархив ПДИ

В началото на февруари вестник Press Gazette поема мащабна протестна кампания срещу предложените от правителството на Великобритания промени в Закона за свобода на информацията.¹ От Press Gazette призовават всяка медийна организация в страната да подкрепи инициативата, като пише в редакцията на вестника или участва в консултативния процес чрез Интернет страницата на Офиса по конституционните дела. В края на миналата година, в резултат на силна критика от страна на заинтересовани групи, правителството публикува консултативен документ, където всеки може да коментира предложените промени до 8 март 2007 г. (www.dca.gov.uk).

Според британския Закон за свобода на информацията, който е в сила от януари 2005 г. на заявление за достъп до информацията може да се откаже, ако разходите за обработване на заявлението надвишават 600 английски лири - за централната администрация, и 450 лири - за други институции. Предложените промени предвиждат създаването на възможност за институциите да включат времето на служителите за разглеждане на заявлението при изчисляване на разходите, както и за отхвърляне на заявления, направени от едно лице или организация, ако общо разходите за тях надхвърлят 600 или 450 лири.

Целта на предложените промени е спестяване на 10 от 35-те милиона паунда, изразходвани за прилагането на закона в сегашния му вид. Анализ

на организацията Обществена грижа на работното място (Public Concern at Work) обаче показва, че вместо спестяване, въвеждането на промените ще доведе до повече разходи за администрацията.² Като използва данни, публикувани от правителството, според когото четенето на една страница от служител в администрацията струва 1-2 лири, организацията пресмята, че изчитането на новите правила и инструкции за прилагане на Закона за свобода на информацията от всеки служител в 100 000 институции ще струва 7,2 млн лири, а времето за обмисляне на тези правила ще струва още около 5 млн. И това е прогноза само за началните разходи по въвеждане на измененията, подчертават от организацията.

Правителството пренебрегна препоръката на парламентарната Комисия по конституционни дела от юни 2006 г. да не се променят механизмите за плащане. Парламентарната комисия, наблюдаваща Офиса по конституционни дела, ще разгледа всички изпратени становища относно промените в закона на заседание на 6 март. "Изключително притеснени сме от възможността правителството да приеме промените", коментира председателят на комисията Алън Байт.

Още през ноември 2006 г. от организацията "Кампания за свобода на информацията" предупредиха, че резултатът от тези промени ще бъде сериозно връщане назад в обществения контрол върху решенията на правителството. Морис Франкел, директор на организацията, изрази безпокойство от скоростта, с която се променя закона в писмо до министрите. "Това означава, че колкото по-голям е общественият интерес от въпроса, който нечие заявление повдига, толкова по-голяма е вероятността да бъде отказана информацията", подчерта Франкел.

на стр. 11

¹ "Don't Kill FOI!" http://www.pressgazette.co.uk/article/250107/journalism_press_gazette_freedom_of_information

² Ponsford, Dominic. "FOI proposals will cost more money than they will save." The Times, February 22, 2007 (http://www.pressgazette.co.uk/article/220207/foi_fees_cost_more_than_save)

По-малко от месец преди изтичането на консултативния процес по измененията 1000 журналиста подкрепиха кампанията на State Gazette и подписаха петиция, с която се противопоставят на правителството да промени закона. Ето и коментарите на някои знакови журналисти.

Алн Ръзбриджър, главен редактор на The Guardian

затварянето на пощенски офиси, за безопасността на петролните сонди, за корупцията в оръжейното производство и много други. Никой не може да нарече тези заявления безотговорни или загуба на време. Това бяха основателни запитвания на журналисти относно случаи, чието разкриване бе в полза на обществото. Точно на това този закон трябваше да даде право. Шокиращо е, че правителството

The screenshot shows the website 'onlinepressgazette' with a navigation menu including NEWS, JOBS, AXE GRINDER, EVENTS, CONTACT US, and SUBSCRIBE. A search bar is present. The main article is titled 'Press Gazette's Freedom of Information Campaign' and is dated Friday, 23 February 2007. The article text discusses a campaign against government proposals to place drastic curbs on the Freedom of Information Act, mentioning an interview with Baroness Astor. A sidebar on the left lists various site sections like Front Page, National Press, and Magazines. On the right, there are promotional banners for 'JOBS' (10% off a subscription) and 'QUIZMAIL'.

Онлайн инициативата на State Gazette

"The Guardian ползва активно Закона за свобода на информацията от влизането му в сила на 1 януари 2005 г. Наши репортери използват закона, за да разкрият случаи от силен обществен интерес. Писахме за здравето обслужване, за лобирането от страна на фармацевтични компании, за замърсителите с въглероден диоксид, за безопасността на атомните централи, за законността на решението за подкрепа на войната в Ирак, за "лудата крава", за

опитва да обезсмисли най-доброто нещо, което направи от 1997 г. насам, и за което Блеър сам настояваше докато беше в опозиция".

Джон Уигроу, редактор в Sunday Times

"Законът за свобода на информация бе важна стъпка за пресата. Може да не помага за разкриването на бомбастични истории, но помогна за отваряне на управлението. Много вестници имаха полза от закона. Sunday Times

на стр. 12

от стр. 11

успя да публикува истории, свързани с финансирането на т. нар. градски академии, подробности по харчовете на депутатите и нарушенията за безопасност на храната в супермаркетите. Миналата година подадохме 439 заявления. На половината бе отказан достъп, на основание твърде големи разходи или липса на обществен интерес. В тези случаи трябва да преминем през процедурата на обжалване, която отнема много време и която работи в много малък брой случаи. Дори и да успеем обаче, историята вече е остаряла. Приемането на предложенията ще неутрализира закона. Най-интересните заявления, които подаваме, изискват прилагането на теста за обществен интерес. И това ще са заявленията, на които ще се отказва с неистински мотив за големи разходи."

Уил Луис, редактор в The Daily Telegraph

"Предложените изменения на закона поставят под въпрос придържането на лейбъристите към духа, а не към буквата на закона. Ако времето за консултации и разглеждане на едно заявление бъде взето предвид, тогава разходите по предоставяне на информация на много заявления ще прехвърлят ограничението от 600 лири. Това ще се отрази най-силно на заявления за политически чувствителна информация, от която има най-голям обществен интерес. Възможно е това да бъде използвано за ограничаване на заявления за информация, на които може да е отговорно, преди приемането на закона. По този начин упражняването на журналистическата професия ще стане по-трудно, а не по-лесно. Трудно е да се направи друго заключение, освен че лейбъристите се измориха от експеримента с откритостта и искат пак да спуснат завесата".

Mail on Sunday

"От влизането на закона в сила журналистите от Mail on Sunday използваха закона за рег публикации от обществен интерес, които в други обстоятелства щяха да останат там, където правителството и други институции биха искали да останат - скрити под пластове бюрокрация и официална секретност. Най-голямата полза от

закона е, че той задължава бюрократите да обосновават защо определена информация трябва да остане тайна, а не се изисква журналистите или който и да е гражданин да доказват защо тя трябва да е разкрита. Само през последната година публикувахме 20 истории, които нямаше да бъдат разказани без информацията, получена по силата на закона. Това включва срещи на Лорд Фалкнър с американския казино бос Филип Аншуц и как правителството на САЩ нарушава международния закон, за да прекара бомби през британски летища. Преди това използвахме закона, за да разкрием злоупотребите с отдаване на жилища под наем, броят на заразените със стафилококова инфекция здравни служители и разходите от ?2000 за грим на Тони Блеър".

Пейшънс Уиткрофт, редактор в Sunday Telegraph

"Възмутително е как след като прие закон да гарантира свободата на информация, правителството сега опитва да ограничи тази свобода".

Джонатън Грън, редактор в Press Association

"Не съществува необходимост от приемането на предложените промени, всяка от които очевидно има за цел да обезсили закона и да гарантира възможността да се крие информация от обществото.

"Действията на правителството само показват, че законът е ефективен", коментира **Хедър Брук** в своя статия за The Times от 6 февруари. Брук, която е автор на книгата „Твоето право да знаеш“, посочва ползата от свободата на информация: факти и подробности, които всеки може да получи относно обществено значими проблеми.³ "Информиран електорат, който упражнява правото си да знае, идва твърде много на някои политици. Тези, които най-много ще пострадат от промените са хората, търсещи важна информация в обществен интерес. В САЩ таксите за получаване на такава информация се опрощават. Във Великобритания е точно обратното".

³ Brooke, Heather. "Freedom - only if we can get the information." The Times. February 06, 2007 (<http://business.timesonline.co.uk/tol/business/law/article1331666.ece>).

Тричленен състав на ВАС отмени отказа на Агенцията за ядрено регулиране (АЯР) да предостави копия от приложенията към докладите за инцидента в пети блок на АЕЦ „Козлодуй“ от 1 март 2006 г. Делото бе образувано по жалба на Национално движение „Екогласност“, което получи по реда на Закона за достъп до обществена информация докладите, но му бяха отказани приложенията към тях. Съображенията за това бяха, че третото лице - ядрената централа - не дава съгласие за предоставянето им. Делото бе водено с правната помощ на Програма Достъп до Информация. В своето решение от 2 февруари 2007 г. магистратите констатираха, че не е ясно защо АЯР е решила, че са засегнати права и интереси на АЕЦ „Козлодуй“. Съдът смята, че както докладите, така и приложенията включват данни за разследването и не може да се презюмира, че в тях се съдържа някаква защитена от закон тайна. ВАС върна преписката на агенцията за ново произнасяне, със задължение да се съобрази и Законът за опазване на околната среда, който изисква да се взема предвид обществения интерес от разкриването на информация.

Не са служебна тайна командировъчните заповеди, отнасящи се до заместник-кмета на Община Разград реши на 19.02.2007 г. като последната съдебна инстанция ВАС,¹ отменяйки отказа на градоначалника. През 2006 г. кметът на Разград отказа информацията на „Център за НПО - Разград“, поради това, че била класифицирана като служебна тайна. За целта кметът е издал заповед за категориите информация, подлежащи на класификация като служебна тайна в общината. Не може да се обявява за тайна информация, която не е определена в закон като такава, отсъкоха магистратите.

Незаконен е отказът на вътрешния министър Румен Петков да представи данни с какви средства са закупени два бронирани автомобила за неговото ведомство. Това реши на 20.02.2007 г. февруари тричленен състав на ВАС² по жалба на Вилям Попов. Гражданинът поиска информацията, но в 14-дневния законов срок не

получил отговор. Този случай е вторият, по който вътрешното ведомство си позволява високомерно мълчание по запитване на гражданина. Предходният път (2006 г.) магистратите отмениха мълчаливия отказ на министър Петканов, потвърден от неговия приемник Петков, да информира за стойността на подарения на дом за деца коледен телевизор.

Защитени лични данни са трите имена и длъжността на лицата, определени от Агенцията за социално подпомагане да установяват нарушения на Закона за интеграция на хората с увреждания. Остроумният отказ е подписан лично от изпълнителната директорка - г-жа Гергана Дрянска, и е връчен на неправителствената организация Център за независим живот - София, погала заявлението за достъп до информация. "Защитата на личните данни е свързана с неприкосновеността на личния живот, а не с публичната дейност на държавните служители", коментираха юристи от ПДИ, които изготвиха и жалба до Софийски градски съд срещу този отказ.

На 26-27 февруари 2007 г. Българският център за развитие и обучение организира конференция на тема "Следващи стъпки за НПО - бенефициентите на Демократичната комисия на САЩ в България". Представители на големи донорски тръстове и на управляващите органи по изпълнението на оперативните планове за усвояване на средства от структурните фондове на Европейския съюз разясниха механизмите за по-нататъшно финансиране на гражданското общество в България. Инициативата, финансирана от Демократичната комисия, се провежда в рамките на заключителните ѝ дейности в България. "Заедно постигнахме много, но още много има да се прави в България, за да има благоденстващо общество", каза Н.Пр. Джон Байърли, посланик на САЩ в България. Във встъпителните си думи посланик Байърли изброи някои организации, допринесли значително за развитието на гражданското общество и подкрепени от Демократичната комисия на САЩ

¹ Решение № 1694 от 19.02.2007 г. на ВАС, Пето отделение по а.г. № 7364/2006 г.

² Решение № 1753 от 20.02.2007 г. на ВАС, Пето отделение по а.г. № 9349/2006 г.

от стр. 13

в България. Сред тях бе и Програма Достъп до Информация.

На 21 февруари 2007 г. СГС даде ход на делото на журналистката от в-к "24 часа" Алексения Димитрова, заведено срещу отказ на информация от финансовото министерство. Миналата година ведомството отказа да предостави сключен през 2004 г. с американска фирма договор за консултиране по иракския дълг към България, с мотивите, че е засекретен като държавна тайна. Съгът изиска от министерството да представи документ, показващ как е направена преценката, че от предоставянето на договора биха произтекли вреди за националната сигурност. Това е вторият договор, след подписаният с британската фирма Crown Agents за реформи в митниците, за който се разкри чрез Закона за достъп до обществена информация, че е засекретен от екс-министър Велчев. През миналия януари петчленен състав на ВАС окончателно обяви договора с британците за незаконно класифициран.

Правото на гражданите и на медиите да търсят информация от съдебната система ще бъде ограничено в името на "нови мерки за сигурност". Такива са притесненията около приетото на 21 февруари решение на Висшия съдебен съвет, с което са одобрени правилата за сигурността и вътрешния ред в Съдебната палата, предложени от Министерството на правосъдието. Случайно или не, решението съвпада със завишения медиен интерес към делата за постановяване на постоянна мярка за неотклонение на задържаните по източването на средства по европейската програма САПАРД. В демократичното общество правото на информация е принципът, а ограничението му е изключение според тълкуването на Европейския съд за правата на човека и българския Конституционен съд, припомнят от ПДИ.

Предложено е законодателство, което заплашва личните данни на Интернет потребителите. В броя на International Herald Tribune от 14 февруари Виктория Шенън

коментира законодателството, което някои европейски правителства подготвят, с цел да принудят компаниите да съхраняват подробна информация за потребителите на Интернет и телефонни услуги. Това законодателство отива отвъд изискванията за отделните държави съгласно Директива 95/46/ЕО за защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни. В Германия, ако предложението на Министерство на правосъдието се приеме, ще се забрани използването на погрешна информация за създаване на електронен адрес и по този начин ще се превърне в незаконна практиката за създаване на адрес-псевдоним. По подобен начин проектозаконът в Холандия задължава телефонните компании да съхраняват записи за това къде човек се намира по време на разговора по мобилен телефон.

Представители на GOOGLE смятат тази стъпка за „твърде негативна по отношение защитата на личните данни, защото хората живеят с мисълта, че биха могли да имат анонимен електронен адрес“.

Съветът на ЕС прие Регламент 168/2007 за създаване на Агенция за основните права.³ На 17 февруари Съветът на ЕС прие Регламент №168/2007 относно създаването на Агенция за основните права. Целта на Агенцията ще бъде да предоставя на институциите, органите, офисите и агенциите на Общността и страните-членки помощ и експертиза във връзка с прилагането на общностното право в областта на основните права или да формулира насоки за действие в тяхната сфера на компетентност при пълно зачитане на човешките права. Някои от задачите на Агенцията ще бъдат:

○ Да събира, записва, анализира и разпространява информация и данни, включително резултати от изследвания и проучвания, разменени между страните-членки, институциите на съюза, както и органи, офиси и агенции на общността и съюза, изследователски центрове, неправителствени организации, международни организации;

на стр. 15

³ Official Journal of the European Union, 22.2.2007

о да разработи методи и стандарти за подобряване на сравнимостта, обективността и надеждността на данни на европейско ниво.

Агенцията за основните права трябва да прилага общностното законодателство, засягащо обществения достъп до документи, както е определено в Регламент 1049/2001 на Европейския парламент относно обществения достъп до документи на Парламента, Съвета и Комисията, защита на личността, с оглед обработването на лични данни, съгласно Регламент 45/2001 на Парламента и Съвета и Регламент 2965/94 за Преводически център на ЕС.

Руското списание „Профил“ в броя си от 5 февруари 2007 г. информира, че след 5 години пътешествие из администрацията в Държавната гума е внесен законопроект с дългото заглавие „Осигуряване достъп до информация за дейността на държавните органи и органите на местното самоуправление“. Законът задължава институциите да поместват на своите Интернет страници сведения за текущата си дейност и в 30-дневен срок да отговарят на запитвания на гражданите. Един

от авторите на проекта е Андрей Шаров - директор на отдел „Държавно регулиране в икономиката“ в Министерство на икономиката. При отказ на информация, гражданите ще могат да се обръщат към съда.

Напредък в приемането на Закон за информацията в Нигерия. След приемането от парламента се очаква законът да бъде подписан от президента. Правна Инициатива на Отворено общество приветства факта, че най-накрая, на 22 февруари 2007 г., Нигерийският парламент одобри Закона за информацията и се обърна към президента да го подпише. Това е голяма победа за застъпниците за свобода на информация в Нигерия, защото работата върху закона продължава осем години - от 1999 г. Това е и стимул за другите африкански държави да гласуват подобни закони, а държавите, където те са налице - да ги прилагат по-ефективно.

Повече информация на: www.justiceinitiative.org/db/resource2?res_id=103632

**Новините подбра
Ралица Кацарска**

Програма Достъп до Информация

София 1000,
бул. Васил Левски N 76, ет. 3, ап. 3
тел/факс. (+ 359 2) 988 5062, 986 7709, 981 9791
E-mail: office@aip-bg.org
www.aip-bg.org

Редакционен екип

Александър Кашъмов, Гергана Жулева, Дарина Палова, Диана Банчева, Катерина Коцева, Кирил Терзийски, Николай Н. Нинов, Николай Маревков, Ралица Кацарска, Фани Давидова
Оформление Николай Маревков

*Ако желаете да подкрепите издаването на информационния бюлетин,
може да направите това на нашите банкови сметки:
Булбанк АД - Клон Аксаков - банков код : 6217 6307 SWIFT код: BFTB BGSF
* сметка в ЛЕВА (BGN) IBAN: BG69 BFTB 7630 1022 5620 87
* сметка в Щатски долари (USD) IBAN: BG87 BFTB 7630 1122 5918 49
* сметка в Еуро (EUR) IBAN: BG34 BFTB 7630 1422 5974 10
Вашата подкрепа ще бъде отбелязана в Интернет страницата на ЦДИ!*

© Програма Достъп до Информация
Материалите в това издание са обект на авторско право.
При цитиране позоваването на източника е задължително.